

**DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
Faculty «Economic and Business»**

Scientific papers
**OF DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
(ECONOMIC SCIENCES)**

№ 3 (49)

Zaporizhzhia
2023

РЕДАКЦИЈА КОЛЕГІЯ	EDITORIAL BOARD
051 – Економіка	051 – Economy
Ткач А. А. – д.е.н., професор, Жешувська Політехніка ім. Ігнація Лукасевича, м. Ряшів, Польща	Tkach A. A. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Polytechnic RZESOWSKIEJ, Ryshiv, Poland
Двігун А. О. - д.е.н., професор, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України	Dvihun A. O. – Doctor of Economic Sciences, Professor, National Institute for Strategic Studies in Ukraine National Institute of Strategic Studies under the President of Ukraine
Свиноус І. В. – д.е.н., професор, Білоцерківський національний аграрний університет	Svinous I. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Bila Tserkva national agrarian university
Череп А. В. – д.е.н., професор, Запорізький національний університет	Cherep A. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Zaporizhzhya national university
Єременко Д. В. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yeremenko D. V. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Колокольчикова І. В. – д.е.н., доцент, ТДАТУ	Kolokolchikova I. V. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Кукіна Н. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kukina N. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Почерніна Н. В. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Pochernina N. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Прус Ю. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Prus Y. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Демко В. С. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Demko V. S. – PhD, Ass. Prof., TSATU
071 – Облік і оподаткування	071 – Accounting and taxation
Чіобану Геннадій, університет Артифлекс, Бухарест, Румунія	Ghenadie Ciobanu, senior researcher ARTIFLEX” University of Bucharest, National Scientific Research Institute for Labour and Social Protection: Bucharest, RO
Давидюк Т. В. – д.е.н., професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	Davydiuk T. V. Doctor of Economic Sciences, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
Сокіл О. Г. - д.е.н., професор, Національний університет "Львівська політехніка"	Sokol O. H. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Lviv Polytechnic National University
Трачова Д. М. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Trachova D. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Кучеркова С. О. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kucherkova S. O.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Костякова А.А.- к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kostyakova A. A. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Демчук О.О - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Demchuk O. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Сахно Л. А.- к.е.н., доцент, ТДАТУ	Sakhno L. A.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	072 – Finance, banking and insurance
Жанна Черноштан - Балтійська міжнародна академія. Латвія.	Zanna Cernostana — Baltic International Academy, Latvia
Гривківська О. В. – д.е.н., професор; ПВНЗ «Європейський університет»	Hryvkivska O. V. – Doctor of Economic Sciences, Professor, PHEI «European University»
Давиденко Н. М. – д.е.н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування	Davidenko N. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, National university of life and environmental sciences
Танклевська Н. С. – д.е.н., професор, Державний торговельно-економічний університет, професор кафедри економіки та фінансів підприємства	Tanklevska N. S. - Doctor of Economic Sciences, Professor, State University of Trade and Economics, professor of the Department of Economics and Enterprise Finance
Вдовенко Л. О. – д.е.н., доцент; Вінницький національний аграрний університет	Vdovenko L. O. – Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., Vinnytsia national agrarian university
Трусова Н. В. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Trusova N. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Яцух О. О. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yatsukh O. O. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Косторной С. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kostornoi S. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Цап В. Д. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Tsap V. D.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Чкан І. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Chkan I. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
073 – Менеджмент	073 – Management
Огієнко М. М. — д.е.н., професор, Академія прикладних наук, Вища школа управління і адміністрування в Опольє, Польща	Ohiienko M. M. — Doctor of Economics, Professor, Academy of Applied Sciences Academy of Management and Administration in Opole, Poland
Судомир С. М. – д.е.н., професор, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»	Sudomyr S. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Berezhany Agrotechnical Institute

Завгородній А. В. — д.е.н., професор, Миколаївський інститут розвитку людини Університету "Україна"	Zavhorodnii A. V. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Mykolaiv Institute of Human Development of University "Ukraine"
Левків Г. Я.-д.е.н., професор, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького	Levkiv H. Y, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of Department of Management, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviviv, Ukraine
Басюркіна Н. Й. - д.е.н., професор, Одеський національний технологічний університет	Basiurkina N. I. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Odesa National University of Technology
Козак К. Б. - д.е.н., професор Одеський національний технологічний університет	Kozak K. B. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Odesa National University of Technology
Ортіна Г. В. – д.н.держ.упр., професор, ТДАТУ	Ortina G. V. - Doctor of Science in Public Administration Prof., TSATU
Коноваленко А. С. - д.е.н., доцент, ТДАТУ	Konovalenko A. S. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Нехай В. В. - д.е.н., доцент, ТДАТУ	Nekhai V. V.- Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, TSATU
Агеєва І. В.-к.е.н., доцент, ТДАТУ	Ahieieva I. V.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
075 – Маркетинг	075 - Marketing
Вішал Дагар – д.е.н., професор, університет Амїті, Індія	Vishal Dagar – PhD, Ass. Professor, Amity University, India
Вей Фен – д.е.н., проф., Північно-західний університет A&F, Китай	Wei Feng – Doc.Ec.Sc., professor, Northwest A&F University
Керімова У. К. – д.е.н., професор, Казахський національний аграрний дослідницький університет, академік Національної академії наук Казахстану, Казахстан	Ukilai Kerimova – Doctor of Economic Sciences, Professor, Kazakh national agrarian research university, academician of the National academy of sciences of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan
Буднікевич І. М. – д.е.н., професор, Чернівецький національний університет	Budnikevych I. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor, Chernivtsi national university
Гончар В. В. - д.е.н., професор, Приазовський державний технічний університет	Gonchar V. V - Doctor of Economic Sciences, Professor, Pryazov State Technical University
Легеза Д. Г. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Legeza D. G. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Куліш Т. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kulish T. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Шквиря Н. О. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Shkvyria N. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Сокіл Я. С. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Sokil Y. S. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Арестенко Т. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Arestenko T. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Майборода Г. О. - PhD, ст. викладач ТДАТУ	Mayboroda G. O. - PhD, Senior lecturer, TSATU
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	076 - Entrepreneurship, trade and stock-taking activities
Чернявська Т. А. – д.е.н., професор, Державна вища професійна школа, м. Конін, Польща	Cherniavska T. A. - Doctor of Economic Sciences, Professor, State Higher Professional School, Konin, Poland
Веслав Музіал - професор, доктор хаб., інж., кафедра економіки і організації сільського господарства, Краківський сільськогосподарський університет ім. Гуго Коллантая, Польща	Wieslaw Musial - prof. dr. hab. Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie Brak zweryfikowanego, Krakow, Poland
Волощук К. Б. – д.е.н., професор, ЗВО «Подільський державний університет»	Voloshchuk K. B. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Podilsky state university
Карпенко А. В. – д.е.н., професор, Національний університет «Запорізька політехніка»	Karpenko A. V. Doctor of Economic Sciences, Professor, National university «Zaporizhia polytechnic»
Севідова І. О. – д.е.н., доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ	Sievidova I. O. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., Kharkov national university of internal affairs
Яворська Т. І. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yavorska T. I. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Болтянська Л. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Boltianska L. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Завадських Г. М. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Zavadskykh H. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Лисак О.І. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Lysak O. I. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Тебенко В. М. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Tebenko H. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU

Засновник

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу

УДК [33+631.1](06)

Т 13

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) / За ред. Т. І. Яворської. Запоріжжя:
Друкарня ТДАТУ, 2023. № 3(49). 192 с.

Голова редакційної колегії (науковий редактор):

Яворська Т. І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т. І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Колокольчикова І. В., д.е.н., професор – декан факультету

економіки і бізнесу

Завадських Г. М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Комп'ютерна верстка: Завадських Г. М.

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) включений до Переліку наукових фахових
видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути
опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ
МОН №1328 від 21.12.2015 р.).

Відповідно до Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня
2018 року № 32) присвоєно категорію «Б», що затверджено
наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020
№ 886.

Друкується за рішенням Вченої ради Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(протокол № 4 від 28.11.2023 р.).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №24284-14124 ПР від 24.12.2019 р.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1

Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32

Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94

Index Copernicus Value (ICV) 2019:

56.52Digital Object Identifier

System (DOI)

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською
та англійською.

Погляди редколегії не завжди збігаються з позицією авторів.

Адреса редакційно-видавничого відділу:

Юридична:

пр. Б. Хмельницького 18,

м. Мелітополь, Запорізька обл.

72312 Україна89

Фактична:

вул. Жуковського, 66

м. Запоріжжя, Запорізька обл.

69600, Україна

Підписано до друку 01.12.2023 р.

Друкарня ТДАТУ

© Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)

№ 3 (49), 2023

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

Олійник І. В.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО

ЛІДЕРСТВА 8

ЕКОНОМІКА

Васильченко О. О.

ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА НА РЕЗУЛЬТАТИ

ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ 19

Vinichenko I. I.

FORMATION OF COSTS AND INCOME IN THE CONTEXT RESOURCE

PROVISION OF HUNTING ECONOMY 30

Демко В. С., Свиноус І. В.

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ 40

Почерніна Н. В.

МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ

ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 52

Трусова Н.В., Кукіна Н.В.

ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ:

РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ 63

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Косторной С. В.

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОЦІНКА,

ОПОДАТКУВАННЯ 71

Трусова Н. В., Козак В. М.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СИМБІОЗ ДОМІНУЮЧИХ ФАКТОРІВ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ

АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ 77

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Бондар М. І., Цятковська О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ІНФРАСТРУКТУРНИХ АКТИВІВ У

ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ 87

Костякова А. А.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ВИЗНАЧЕННЯ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ, ЇХ ОЦІНКА ТА ОБЛІК В УМОВАХ

ВОЄННОГО СТАНУ 95

Шепель І. В.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ ОДИН З НАПРЯМКІВ
УСПІШНОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ 102

Шерстюк О. Л., Жук Н. Л.
РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВИРІШЕННІ
СТРАТЕГІЧНИХ ЗАВДАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
.....111

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Болтянська Л. О., Лисак О. І.
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-ПРОЕКТУВАННЯ В
ПОВОСНІЙ ПЕРІОД..... 122

Болтянська Л. О., Тебенко В. М.
ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ
УКРАЇНИ 135

Завадських Г. М.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА РОЗВИТОК
МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ 148

Прус Ю. О.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕСУРСІВ
МИСЛИВСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ 155

Тебенко В. М., Болтянська Л. О., Лисак О. І.
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ...169

Яворська Т. І.
СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСТВО У РЕАЛІЗАЦІЇ СКЛАДОВИХ
КОНЦЕПЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 178

**Вимоги щодо розміщення статей у Збірнику наукових
праць Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки).....188**

Founder

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Faculty Economic and Business

UDC [33+631.1] (06)

T 13

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (economic sciences) / Ed.
T. I. Yavorska. Zaporizhzhia : TDATU, 2023.
№ 3(49). 192 p.

Chairman of Editorial Board (scientific editor):

Yavorska T. I.- Doctor of Science, Professor of Economics and
Business Department

Responsible for the release of Scientific Papers:

Yavorska T. I.- Doctor of Science, Professor of Economics and
Business Department

Kolokolchikova I. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor
Zavadskykh H. M. – Candidate of Economic Sciences, Ass.
Professor of Economics and Business Department

Imposed by Zavadskykh H. M.

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (Economic sciences) is included to
the list of scientific professional editions of Ukraine, in which main
results of dissertations may be published (Order of MES from
21.12.2015 №1328).

In accordance with the Procedure for the formation of the List of
scientific professional publications of Ukraine (order of the
Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 15,
2018 № 32) assigned category "B", approved by the order of the
Ministry of Education and Science of Ukraine from 02.07.2020
№ 886.65

Published according to the decision of the Academic Council of
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
(Protocol № 04 from 28.11.2023).

Certificate of state registration of printing mass media
KB №24284-14124 IIP from 24.12.2019.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1
Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32
Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94
Index Copernicus Value (ICV) 2019: 56.52

Digital Object Identifier System (DOI)

Materials are published in original languages - Ukrainian and
English.

The editorial board's views do not necessarily reflect the position
of the authors.

Address editorial and publishing department:

Legal:

18 B. Khmelnytskyi Ave.
Melitopol, Zaporizhzhia region.
72312 Ukraine

Actual:

St. Zhukovsky, 66
Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region.
69600, Ukraine

Signed for publication 01.12.2023 y.
Printing house TSATU

© Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)

№ 3 (49), 2023

CONTENTS

MANAGEMENT

Oliinyk I. V.
FACTOR ANALYSIS OF METHODS AND PRINCIPLES OF EFFECTIVE
LEADERSHIP..... 8

ECONOMY

Vasylchenko O. O.
DIAGNOSTICS OF THE INFLUENCE OF THE BUSINESS ENVIRONMENT
ON THE MANAGEMENT RESULTS OF SERVICE SECTOR
ENTERPRISES 19

Vinichenko I. I.
FORMATION OF COSTS AND INCOME IN THE CONTEXT
RESOURCE PROVISION OF HUNTING ECONOMY30

Demko V.S., Svytnous I. V.
MACROECONOMIC ANALYSIS OF UKRAINE'S TOURISM POTENTIAL IN
INTERNATIONAL COOPERATION..... 40

Pochernina N. V.
INTERNATIONAL INTEGRATION OF UKRAINIAN REGIONS IN THE
SYSTEM OF ECONOMIC POLICY GOALS.....52

Trusova N. V., Kukina N. V.
FOOD SECURITY OF HOUSEHOLDS IN UKRAINE: TODAY'S
REALITIES..... 63

FINANCE, BANKING AND INSURANCE

Kostornoi S. V.
VIRTUAL ASSETS: GOVERNMENT REGULATION, ASSESSMENT,
TAXATION 71

Trusova N. V., Kozak V. M.
FUNCTIONAL SYMBIOSIS OF DOMINANT FACTORS ENSURING
FINANCIAL SECURITY OF SUBJECTS AGRO-FOOD MARKET OF
UKRAINE..... 77

ACCOUNTING AND TAXATION

Bondar M., Tsiatkovska O.
FEATURES OF ACCOUNTING OF INFRASTRUCTURE ASSETS IN STATE
INSTITUTIONS..... 87

Kostyakova A. A.
SCIENTIFIC JUSTIFICATION AND PRACTICAL ASPECTS OF
DETERMINING DAMAGE AND LOSSES, THEIR ASSESSMENT AND
ACCOUNTING IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW..... 95

Shepel I. V.
DIGITALIZATION OF FINANCIAL ACCOUNTING AND TAXATION IS
ONE OF THE DIRECTIONS OF SUCCESSFUL AGRICULTURAL BUSINESS
.....102

Sherstiuk O. L., Zhuk N. L.
THE ROLE OF ACCOUNTING IN SOLUTION OF STRATEGIC
TASKS OF ENTERPRISES..... 111

**ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND STOCK-TAKING
ACTIVITIES**

Boltianska L. O., Lysak O. I.
PRACTICAL ASPECTS OF BUSINESS DESIGN IN THE
POST-WAR PERIOD 122

Boltianska L. O., Tebenko V. M.
ASSESSMENT OF INVESTMENT AND INNOVATION
ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN THE SOUTHERN
REGION OF UKRAINE 135

Zavadskykh H. M.
EUROPEAN EXPERIENCE AND DEVELOPMENT OF
HUNTING ECONOMY IN UKRAINE 148

Prus Yu.O.
ANALYSIS CURRENT STATE RESOURCES OF HUNTING
FARMS UKRAINE..... 155

Tebenko V. M., Boltianska L. O., Lysak O. I.
RISK MANAGEMENT AS A DIRECTION OF ENSURING
THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE 169

Yavorska T.I.
FAMILY FARMING IMPLEMENTING COMPONENT
CONCEPTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT 178

**Requirements for articles published in
“Scientific papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (economic sciences)” 188**

УДК: 33; 2964

Тебенко В.М., к.е.н, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
e-mail: vita.tebenko@tsatu.edu.ua
ORCID 0000-0002-0459-2555

Болтянська Л.О., к.е.н, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
e-mail: larysa.boltianska@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6314-4429

Лисак О.І., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
e-mail: oksana.lysak@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6744-1471

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті розглядається вплив ризикових чинників на конкурентоздатність підприємств. Подано визначення ризику та основні його види, які можуть впливати на діяльність підприємства. Аналізуються особливості сучасних ризиків. Розглядається питання соціальної відповідальності підприємств. Надається інформація про механізми управління ризиками, а також визначаються основні способи та прийоми впливу на ризик.*

***Ключові слова:** ризик, небезпека, загрози, конкурентоспроможність, управління, ймовірність, контроль, оцінка, невизначеність.*

Код JEL Classification: D84, M 21

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність сучасних підприємств прямо залежить від їх здатності ефективно управляти можливими ризиками. Підприємства, що враховують ризики, мають можливість адаптуватися до змін швидше, розробляти стратегії протидії негативним впливам та впроваджувати гнучкі бізнес-моделі. Врахування ризиків сприяє не лише збереженню стійкості в умовах невизначеності, але й відкриває нові можливості для інновацій та створення конкурентних переваг, що є ключовими елементами успішної конкурентоспроможності в динамічному сучасному бізнес-середовищі.

Сьогодні здійснення підприємницької діяльності супроводжується невизначеністю перспектив розвитку. Водночас не можливо виявити, які можливі ризики очікують підприємницькі структури і як ними управляти в господарській діяльності. Головною метою підприємницької діяльності є одержання прибутку, тому в очікуванні бажаних (позитивних) результатів від підприємницької діяльності кожен суб'єкт господарювання має щонайменше чітко передбачати потенційні ризики, які можуть виникнути на шляху такої діяльності, об'єктивно оцінювати ступінь їх впливу на діяльність, а також розробляти і активно впроваджувати у практику шляхи мінімізації або нейтралізації впливу таких ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних, приділяють увагу аналізу ризиків у діяльності підприємств. Такі вчені, як В. Вітлінський, Т. Головач, І. Заворотний, В.В. Чепурко, С. Ілляшенко, тощо досліджують питання, пов'я-

зані з визначенням сутності ризиків у підприємницькій діяльності, факторами, що призводять до їх виникнення, класифікацією та управлінням ними.

Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками також розглядаються в роботах багатьох вчених-економістів, серед них: І. Береза, В. Бочарников, В. Гриньов, К. Захаров, В. Лук'янова, С. Наконечний та інші. Вони досліджують різні типи ризиків і розглядають інші підходи до їх управління. В їх роботах проводиться детальний якісний та кількісний аналіз різноманітних ризиків, висвітлено основні підходи щодо управління ними, а також пропонується їх мінімізація.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей управління ризиками та визначення їх впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Виклад основного матеріалу. Необхідність ефективного управління можливими ризиками стає очевидною, коли ми усвідомлюємо, що несприятливі події чи зміни в умовах реалізації проекту можуть мати значний вплив на бюджет, терміни та результати проекту. Оцінка ризиків - це першочерговий крок у процесі управління проектом. Розуміння потенційних загроз та можливостей допомагає команді проекту розробити стратегії та плани. Оцінка ризиків також забезпечує прозорість та дозволяє зацікавленим сторонам адекватно оцінювати життєздатність проекту. Важливим моментом при цьому є усвідомлення того факту, що дійсно ризиковою поведінкою підприємства є відмова від здійснення сучасних проектів, що може привести в перспективі до погіршення конкурентоспроможності підприємства та втрати ринкових позицій.

Невід'ємним фактором, який супроводжує будь-яку господарську діяльність та в цілому існування людини є ризик. Ризик є об'єктивною економічною категорією і притаманний всім видам економічної діяльності. Підприємства в своїй діяльності постійно стикаються з впливом ризиків, які можуть виникнути як із зовнішніх так і внутрішніх джерел. Тому дуже важливо своєчасно виявити та класифікувати джерела ризиків для ефективного управління ними. Класифікація можливих ризиків підприємства представлена на рис.1.

Під терміном "ризик" в економіці прийнято розуміти ймовірність (загрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності. Оцінка та управління ризиками є однією з найважливіших функцій підприємств, що займаються впровадженням проектів [1].

Вважаємо, що ризик – це невизначена умова або реалізація події, результатом якої є позитивний або негативний вплив на досягнення поставлених цілей. Вимірюється ризик поєднанням з однієї сторони імовірності реалізації загрози, та розміром можливих втрат з іншої. На сучасному етапі вчені налічують більш 40 класифікаційних критеріїв та більш ніж 220 видів ризику.

У сучасних умовах бізнес та суспільство стикаються з унікальними та різноманітними ризиками, які потребують ретельного аналізу та ефективного управління.

Сучасні ризики можна охарактеризувати наступними особливостями:

- Технологічні зміни. Ситуація, де з розвитком технологій виникають не тільки нові можливості, а й нові загрози. Кібератаки, втрата даних та технологічний ризик вимагають постійної уваги до безпеки інформації.

- Глобалізація. Світова економіка стає взаємозалежною, що посилює вплив макроекономічних чинників. Валютні коливання, політичні нестабільності та торговельні війни створюють додаткові ризики для бізнесу.

- Динамічні ринки. Конкуренція, швидка поява нових технологій, зміна споживчих переваг роблять ринки більш динамічними, що потребує гнучкості у стратегіях управління ризиками.

- Екологічні загрози. Зміна клімату, природні катастрофи та екологічні кризи впливають на різні галузі, починаючи від сільського господарства до технологічного сектору.

- Пандемії та охорона здоров'я. Пандемії, подібні до COVID-19, підкреслюють уразливість глобальних систем. Охорона здоров'я стає ключовим аспектом ризику, що впливає на бізнес-процеси та економіку в цілому.
- Політичні занепокоєння. Політична нестабільність у різних регіонах створює невизначеність для компаній, які працюють на світовому ринку. Зміни у законодавстві та торгові санкції можуть вплинути на операційну діяльність.
- Соціальні ризики. Зростання уваги до соціальних питань, таких як різноманітність, робочі умови та корпоративна відповідальність означає, що компанії стикаються з ризиками, пов'язаними з громадською думкою.
- Фінансова нестійкість. Невизначеність на фінансових ринках, зміна ставок, інфляційний тиск можуть суттєво вплинути на фінансову стабільність підприємств.

Ризик може впливати як на окрему роботу, що здійснюється на підприємстві, так і на проєкт, що реалізується, а також на його діяльність загалом. Задля нейтралізації негативного аспекту ризику (як мінімум) та максимізації можливостей (як максимум) необхідним є налагодження й відпрацювання процесу управління ризиками. Управління ризиками є вимогою часу, що викликана змінами внутрішнього та зовнішнього середовищ діяльності підприємств [2].

Рис. 1. Класифікація ризиків підприємства

Джерело: Складено авторами на основі [3]

Відомо, що основними критеріями визначення факторів підприємницького ризику є джерело виникнення (зовнішні та внутрішні фактори) та ступінь впливу (фактори прямої та непрямой дії). Саме внутрішні фактори виникнення ризиків на підприємстві відіграють ключову роль у формуванні його конкурентоспроможності та стійкості. Ці фактори можуть виникати внаслідок внутрішніх процесів, керівництва, корпоративної культури та інших аспектів господарської діяльності.

До основних внутрішніх факторів виникнення ризиків на підприємстві можна віднести: рівень прибутковості підприємства; забезпеченість ресурсами та ефективність їх використання; витрати виробництва; якість та конкурентоспроможність продукції; стан техніко-технологічної бази; кадровий потенціал та їх мотивація тощо. Один із основних факторів - це внутрішні процеси на підприємстві. Недостатня оптимізація виробничих ланцюгів, неефективна робота технічного обладнання чи неякісний контроль за якістю продукції можуть створювати серйозні ризики. Щоб виявити можливі слабкі місця та вжити заходів для їх вдосконалення підприємство повинно ретельно аналізувати свої внутрішні процеси.

Підприємство повинно бути в змозі ефективно управляти своїми фінансами, враховуючи потенційні ризики, що можуть виникнути через недостатню ліквідність чи непередбачувані зміни на фінансовому ринку. Залежність від конкретних постачальників або відсутність диверсифікації ринків може стати джерелом ризику. Якщо підприємство сильно залежить від обмеженої кількості постачальників або клієнтів, негативні зміни в їх діяльності можуть миттєво вплинути на підприємство. Щоб забезпечити стійкість та конкурентоспроможність, підприємствам слід систематично аналізувати ці фактори та впроваджувати відповідні стратегії управління ризиками, що дозволить максимізувати можливості та мінімізувати потенційні загрози.

Значний вплив на підприємницьку діяльність чинять екологічні ризики. Зміни клімату що відбуваються, забруднення навколишнього середовища та поступове вичерпання природних ресурсів створюють серйозні виклики для сучасного бізнесу. Екологічні ризики можуть призвести до збитків у результаті природних катастроф, змін у законодавстві щодо екології та погіршення репутації підприємства через її вплив на навколишнє середовище.

За даними Глобального звіту Всесвітнього економічного форуму про ризики (вперше за десять років його існування) до п'ятірки головних ризиків для світу потрапили екологічні. За інформацією огляду стану довкілля та ризиків для людей та бізнесу було встановлено топ-5 глобальних ризиків на наступні 10 років (рис. 2).

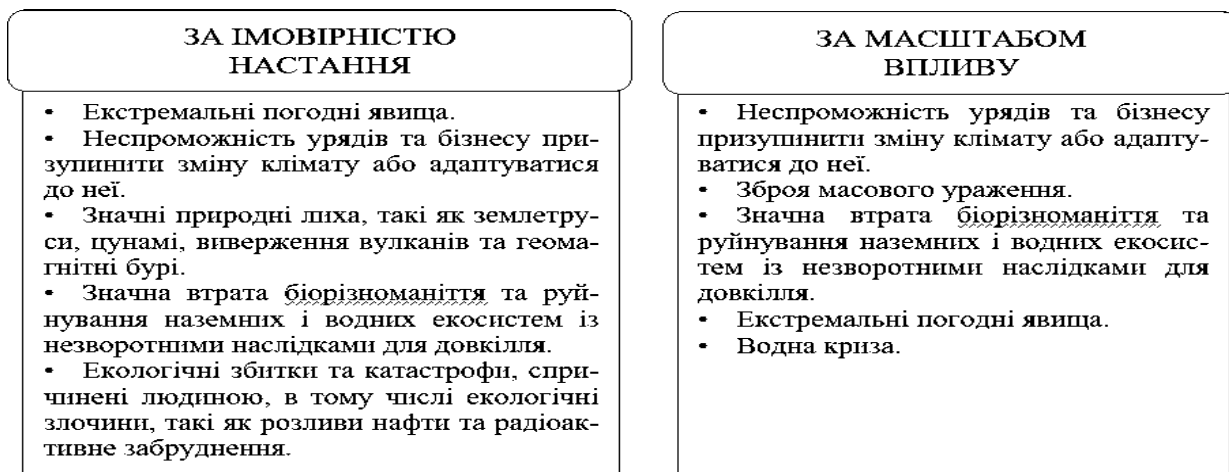

Рис. 2. Топ-5 глобальних ризиків на наступні 10 років

Джерело: Складено авторами на основі [4]

Підприємства повинні впроваджувати стратегії сталого розвитку, враховуючи власний вплив на екосистему та шукаючи екологічно чисті технології. Окрім того, споживачі стають все більше свідомими екологічних питань, і компанії, які інтегрують екологічні принципи у свою діяльність, можуть здобути конкурентну перевагу. Заходи з впровадження ефективних систем управління відходами та зменшення викидів сприяють не лише екологічній стійкості, а й підвищують привабливість компанії в очах споживачів та інвесторів.

Конкурентоспроможність і репутація вітчизняних компаній все більше залежить не тільки від рівня їх комерційного успіху (прибутковості, капіталізації), але й від неекономічних показників, які характеризують їх діяльність. До таких належать чесні і прозорі операційні практики, впровадження екологобезпечних технологій, соціальне забезпечення працівників, відповідальні відносини зі стейкхолдерами та багато ін. Отже, з метою забезпечення власної конкурентоспроможності і створення передумов для сталого розвитку в майбутньому, вітчизняні компанії все активніше інтегрують у загальні стратегії розвитку таку бізнес концепцію як корпоративна соціальна відповідальність [5].

Міжнародним стандартом ISO 26000:2010 визначено 7 сфер, де може бути реалізована соціальна відповідальність. Ці сфери об'єднані в 4 блоки: ринок, трудові відносини, довкілля і розвиток суспільства. Від запровадження системи соціальної відповідальності бізнесу підприємства набувають багато переваг – від покращення репутації і збільшення лояльності споживачів до зменшення витрат і збільшення прибутків. Важливо зазначити, що переваги від реалізації принципів соціальної відповідальності отримує не тільки підприємство, а й держава, громада, суспільство. Перевагою компанії від впровадження корпоративної соціальної відповідальності в сфері довкілля є покращення репутації компанії на внутрішньому та зовнішньому ринках. В той же час для суспільства перевагою буде виробництво екологічно чистої продукції, залучення громадськості до екологічних ініціатив, збереження здоров'я населення.

Ефективне управління ризиками передбачає не тільки їх контроль, а й розробку стратегій щодо пом'якшення негативних наслідків. Команда проекту має визначити, яких ризиків можна уникнути, які перенести на інші сторони, а які прийняти та підготувати відповідні резерви. Тому вважаємо, що ризики необхідно розглядати не як неприємні сюрпризи, а як невід'ємну частину процесу прийняття обґрунтованих рішень. Сучасні ризики потребують комплексного підходу до управління, що включає розробку гнучких стратегій, інвестування в технологічні рішення для захисту даних, постійний моніторинг економічної, політичної та соціальної обстановки. Тільки систематичне та глибоке розуміння цих ризиків дозволить підприємствам швидко адаптуватися та успішно справлятися зі змінами у сучасному світі.

Оцінка ризиків здійснюється в процесі планування проекту та включає якісний і кількісний аналіз. Якісна оцінка фокусується на рівні виконання цілей, відповідності завданням та рівні задоволення клієнтів. Це включає аналіз якості продукту або послуги, а також управління ризиками і відповідність стандартам. З іншого боку, кількісна оцінка ґрунтується на вимірних показниках, таких як бюджет, терміни виконання та кількість досягнутих позицій успіху. Ці дані забезпечують чітке уявлення про економічну ефективність проекту, його продуктивність та відповідність термінам. Поспівдання обох оцінок створює комплексний огляд, який дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації процесів. Успішна оцінка проекту потребує балансу між якісними та кількісними вимірами, що сприяє підвищенню ефективності, покращенню якості та забезпеченню задоволення інтересів усіх стейкхолдерів.

В цілому механізм управління ризиками включає комплекс заходів щодо виявлення, оцінки й мінімізації ризиків. Важливим елементом процесу управління ризиком є визначення способів реагування на виявлені та оцінені ризики. Найбільш поширеними засобами та прийомами

впливу на ризики є: зниження ризику, збереження, передача, уникнення, прийняття, запобігання та вирівнювання (рис. 3).

Рис. 3. Основні способи та прийоми впливу на господарський ризик

Джерело: Складено авторами на основі [6]

Використання засобів впливу на ризик та прийомів його зниження є дуже важливим з кількох причин. По-перше, вони дозволяють підприємствам ідентифікувати та оцінювати потенційні загрози для їхньої діяльності. Це дозволяє ефективно планувати заходи щодо мінімізації можливих втрат. Засоби впливу, такі як страхування, надають підприємствам можливість передачі фінансових ризиків третім сторонам, що знижує фінансове навантаження в разі наступу негативних подій. Крім того, ефективне управління ризиками сприяє покращенню репутації підприємства та забезпечує довіру у стосунках з клієнтами та інвесторами. Прийоми зниження ризиків дозволяють ефективно управляти різноманітними видами загроз, що може бути особливо важливим у змінливому бізнес-середовищі.

Зниження ризиків в управлінні проектами є критично важливим аспектом. Визначимо основні напрями, які спрямовані на ефективне зниження ризиків під час реалізації проекту.

1. Оцінка ризиків. Першим та найважливішим кроком є адекватна оцінка ризиків на ранніх стадіях проекту. Це включає виявлення потенційних загроз і можливостей, а також оцінку їх впливу на цілі проекту. Ретельна оцінка дозволяє команді проекту розробляти стратегії пом'якшення негативних наслідків.

2. Розробка резервних планів. На основі оцінки ризиків команда проекту повинна розробити резервні плани, які можуть бути активовані у разі виникнення загроз. Це включає запасні бюджети, додаткові ресурси і альтернативні плани дій. Гнучкість та готовність до змін стають

3. Ефективне управління термінами. Одним із частих джерел ризиків є невдале управління часом. Суворе дотримання графіка, постановка реалістичних термінів та моніторинг їх виконання допомагають знизити ймовірність проблем, пов'язаних із запізненнями.

4. Використання сучасних технологій та інструментів. Сучасні технології та інструменти управління проектами надають можливості для більш точного моніторингу, аналізу даних та прийняття рішень. Використання спеціалізованих програмних продуктів та методів автоматизації може значно знизити ймовірність людських помилок та підвищити ефективність управління ризиками.

5. Розвиток компетенцій команди. Навчання членів команди проекту в галузі управління ризиками відіграє важливу роль у зниженні ризиків. Це включає розвиток навичок аналізу, здатності до стратегічного мислення і вміння працювати з інструментами оцінки ризиків.

6. Регулярні огляди та оцінки. Зниження ризиків - це динамічний процес, який потребує постійної уваги. Регулярні огляди та оцінки ризиків дозволяють команді проекту реагувати на зміни у проектному середовищі, своєчасно вносити корективи у стратегії зниження ризиків.

Контроль ризиків є неодмінним етапом управління проектом. Після того, як ризики були ідентифіковані та оцінені, наступним кроком є їхній моніторинг протягом усього проектного циклу. Це включає регулярне оцінювання ризиків, відстеження змін у середовищі та реакцію на нові можливості або загрози. Ризик, як і будь-який стан, має свій певний «життєвий цикл»: він виникає, розвивається й припиняється під дією різноманітних факторів та умов. Зрозуміло, що кожен ризик має свої особливості, які впливають на його виникнення та розвиток.

Висновки. Рівень конкурентоспроможності підприємства безпосередньо залежить від його здатності зменшувати негативний вплив підприємницьких ризиків, які виникають у всіх галузях господарської діяльності. Ризики, що виникають для суб'єкта господарювання, виникають під впливом невизначеності його зовнішнього та внутрішнього середовища.

Застосування методів впливу і зниження ризиків є стратегічно важливим для компаній, які прагнуть успішно пристосуватися до викликів і забезпечити сталий розвиток. Ефективне управління ризиками вимагає усвідомлення всіма учасниками проекту того, що насправді ризикованою є не виконання сучасних проектів, а відмова від них, що може в подальшому призвести до втрати конкурентоспроможності та ринкових позицій.

Конкурентоспроможність сучасних підприємств залежить від їх здатності ефективно управляти можливими ризиками. Підприємства, які враховують ризики, можуть швидше адаптуватися до змін, розробляти стратегії боротьби з негативними впливами та впроваджувати гнучкі бізнес-моделі. Урахування ризиків відкриває нові можливості для інновацій і створення конкурентних переваг, які є основою успішної конкурентоспроможності в сучасному динамічному бізнес-середовищі. Негативні наслідки ризиків можна зменшити завдяки активним діям господарюючого суб'єкта у напрямку створення майбутніх конкурентних переваг.

Список літератури

1. Тебенко В.М. Управління інноваційним ризиком // Науковий вісник Львів. нац. ун-ту ветер. медич. та біотехнологій ім. С.З. Гжицького / Львів, 2013. Т 15, № 2(56). С. 356-360.
2. Занора В.О., Зачосова Н.В. Управління ризиками проектів розвитку підприємства: теоретико-методичні засади. Класичний приватний університет. Економіка та управління підприємствами - Вип. 1 (18) . 2020 р. С.82-86 с.
3. Тюленева Ю.В. Інтеграційний підхід визначення ризиків підприємства / Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Електронний журнал «Ефективна економіка» №1, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1716> (дата звернення 08.10.2023)
4. Огляд стану довкілля та ризику для людей і бізнесу. WWF Україна 2020. URL: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/2020_web.pdf (дата звернення 17.09.2023)

5. Завадських Г.М., Лисак О.І., Тебенко В.М. Корпоративна соціальна відповідальність: формування та реалізація в Україні. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) №2 (48), 2023. 129-139с.
6. Вараксіна О., Кругова А. Сутність підприємницького ризику в господарській діяльності підприємства. Економіка та суспільство, (24). 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-35> (дата звернення 07.10.2023)
7. Пильнова В. П., Гавриш О. М., Капелюшна Т. В. Формування системи управління підприємницькими ризиками. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 24. С. 51–57. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.24.51> (дата звернення 15.09.2023)
8. Kutsenko D.M. Orienteers of strategic management of financial and economic security of enterprises: interests, challenges, risks. Вісник Черкаського університету. Економічні науки. 2019. № 2. С. 50–58.
9. Семенова С.М. Класифікація ризиків: систематизований підхід з метою управління / Вісник Хмельницького національного університету №4. Том. 2020 (284). С.42-51.
10. Андреева Л. О., Лисак О. І., Тебенко В. М. Вдосконалення управління проектами інноваційного розвитку підприємств торгівлі. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». 2020. № 1 (41). С. 108-115. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/13518>
11. Данченко О.Б., Занора В.О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень : монографія. Черкаси. 2019. 278 с.
12. Tetiana Kulinich, Nataliia Shchur, Maryna Shashyna, Tetiana Yasinska and Vita Tebenko. Peculiarities and Prospects of Investment Activities in the Conditions of the Global World Crisis. Economic Affairs, Vol. 68, No. 01s, pp. 51-60, February 2023 URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1s.2023.7>
13. Schneider, R., Hedges, L Identifying and Managing Project Risk: Essential tools for failure- proofing your project. PMP. - 2009. - 368 p.
14. Sharma P., Blunden R., Labaki R., Michael-Tsabari N., Rivera J. Algarin Analyzing Family Business Cases: Tools and Techniques. URL: https://www.researchgate.net/publication/269990309_Analyzing_family_business_cases_Tools_and_techniques
15. Strokin Konstantin Borisovich, Kirjuhina Marija Jur'evna. Risk as an object of investment project management in construction enterprises // Modern Management Technology. ISSN 2226-9339. - #7 (67). Art. # 6703. URL: <https://sovman.ru/en/article/6703/>
16. Top Risks 2023: The Bottom Line for Business. KPMG International. February 2023. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2023/02/kpmg-geopolitics-top-risks-2023-bottom-line-for-business.pdf>

References

1. Tebenko V.M. Upravlinnya innovacijnim rizikom // Naukovij visnik Lviv. nac. un-tu veter. medic. ta biotehnologij im. S.Z. Gzhickogo / Lviv, 2013. T 15, № 2(56). S. 356-360.
2. Zanora V.O., Zachosova N.V. Upravlinnya rizikami proyektiv rozvitku pidpriemstva: teoretiko-metodichni zasady. Klasichnij privatnij universitet. Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami - Vip. 1 (18) . 2020 r. S.82-86 s.
3. Tyulenyeva Yu.V. Integracijnij pidhid viznachennya rizikiv pidpriemstva / Dniprovskij derzhavnij agrarno-ekonomichnij universitet. Elektronij zhurnal «Efektivna ekonomika» №1, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1716> (data zvernennya 08.10.2023)
4. Oglyad stanu dovkillya ta riziku dlya lyudej i biznesu. WWF Ukrayina 2020. URL: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/_2020_web.pdf (data zvernennya 17.09.2023)
5. Zavadsikh G.M., Lisak O.I., Tebenko V.M. Korporativna socialna vidpovidalnist: formuvannya ta reali-zaciya v Ukrayini. Zbirnik naukovih prac T DATU imeni Dmitra Motornogo (ekonomichni nauki) №2 (48), 2023. 129-139s.
6. Varaksina O., Krugova A. Sutnist pidpriemnickogo riziku v gospodarskij diyalnosti pidpriemst-va. Ekonomika ta suspilstvo, (24). 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-35> (data zvernennya 07.10.2023)
7. Pilnova V. P., Gavriush O. M., Kapelyushna T. V. Formuvannya sistemi upravlinnya pidpriemnickimi rizi-kami. Investiciyi: praktika ta dosvid. 2020. № 24. S. 51–57. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.24.51> (data zvernennya 15.09.2023)
8. Kutsenko D.M. Orienteers of strategic management of financial and economic security of enterprises: interests, challenges, risks. Visnik Cherkaskogo universitetu. Ekonomichni nauki. 2019. № 2. S. 50–58.
9. Semenova S.M. Klasifikaciya rizikiv: sistemativovaniy pidhid z metoyu upravlinnya / Visnik Hmelnickogo nacionalnogo universitetu №4. Tom. 2020 (284). S.42-51.

10. Andryeyeva L. O., Lisak O. I., Tebenko V. M. Vdoskonalennya upravlinnya proektami innovacijnogo rozvitku pidpriemstv torgivli. Zbirnik naukovih prac Tavrijskogo derzhavnogo agrotehnologichnogo universitetu (ekonomichni nauki). Melitopol: Vid-vo Melitopolska tipografiya «Lyuks». 2020. № 1 (41). S. 108-115. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/13518>
11. Danchenko O.B., Zanora V.O. Proektnij menedzhment: upravlinnya rizikami ta zminami v procesah priynyattya upravlinskih rishen : monografiya. Cherkasi. 2019. 278 s.
12. Tetiana Kulinich, Nataliia Shchur, Maryna Shashyna, Tetiana Yasinska and Vita Tebenko. Peculiarities and Prospects of Investment Activities in the Conditions of the Global World Crisis. Economic Affairs, Vol. 68, No. 01s, pp. 51-60, February 2023 URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1s.2023.7>
13. Schneider, R., Hedges, L Identifying and Managing Project Risk: Essential tools for failure- proofing your project. PMP. - 2009. - 368 r.
14. Sharma P., Blunden R., Labaki R., Michael-Tsabari N., Rivera J. Algarin Analyzing Family Business Cases: Tools and Techniques. https://www.researchgate.net/publication/269990309_Analyzing_family_business_cases_Tools_and_techniques
15. Strokin Konstantin Borisovich, Kirjuhina Marija Jur'evna. Risk as an object of investment project management in construction enterprises // Modern Management Technology. ISSN 2226-9339. - #7 (67). Art. # 6703. URL: <https://sovman.ru/en/article/6703/>
16. Top Risks 2023: The Bottom Line for Business. KPMG Internationail. Februare 2023. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2023/02/kpmg-geopolitics-top-risks-2023-bottom-line-for-business.pdf>

*Tebenko V.M., PhD, Assocaite Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
vita.tebenko@tsatu.edu.ua*

*Boltyanska L.O, PhD, Assocaite Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
larysa.boltianska@tsatu.edu.ua*

*Lysak O.I., PhD, Assocaite Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
oksana.lysak@tsatu.edu.ua*

RISK MANAGEMENT AS A DIRECTION OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

Abstract. *Task statement. The aim of the article is to investigate risk management peculiarities and determine their impact on the competitiveness of an enterprise. Research results. The article analyzes the characteristics of modern risks, including technological changes, globalization, dynamic markets, environmental threats, pandemics, political unrest, social risks, and financial instability. Internal factors contributing to the emergence of risks in the enterprise, which play a key role in shaping its competitiveness and resilience, are identified. The risk management mechanism encompasses a set of measures for risk identification, assessment, and minimization. The most common means and techniques to influence risks include risk reduction, preservation, transfer, avoidance, acceptance, prevention, and mitigation. The article identifies and analyzes the main directions for effectively reducing risks during project implementation, including risk assessment, the development of contingency plans, efficient time management, the utilization of modern technologies and tools, and the development of team competencies. Conclusion. Effective risk management requires all project participants to realize that the real risk lies not in the execution of modern projects but in their abandonment, which may lead to a loss of competitiveness and market positions in the future. The competitiveness of modern enterprises depends on their ability to manage potential risks effectively. Enterprises that take risks into account can adapt to changes more rapidly, develop strategies to counter adverse impacts, and implement flexible business models. Risk consideration opens up new opportunities for innovation and the creation of competitive advantages, forming the basis for successful competitiveness in the dynamic contemporary business environment.*

Keywords: *risk, hazard, threats, competitiveness, management, probability, control, assessment, uncertainty.*

**Вимоги до статей, що друкуються
у “Збірнику наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)”**

Збірник призначений для фахівців, які цікавляться теоретичними та прикладними проблемами економіки, фінансів і кредиту, обліку і аудиту, менеджменту та маркетингу мікро-, мезо- та макрорівня національної та міжнародної економіки. Збірник надає можливість вченим та здобувачам наукових ступенів провести публічну апробацію, а науковій спільноті – ознайомитися з останніми результатами досліджень теоретичних і прикладних проблем національної та міжнародної економіки.

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) включений до Переліку наукових фахових видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ МОН №1328 від 21.12.2015 р.). Відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня 2018 року № 32) Збірнику присвоєно категорію «Б», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886.

Збірник виходить до 4 разів на рік. Останні дати подання статей:

№1 – до 1 березня; №2 – до 1 травня; №3 – до 1 жовтня; №4 – до 1 грудня.

Для участі у формуванні збірника наукових праць необхідно подати:

1. Електронний варіант статті, оформлений відповідно до наведених нижче вимог, виконаний у редакторі MS Word.

2. Рецензію доктора наук (за тематикою статті) – для авторів без вченого ступеня. Відсканований документ повинен містити підпис рецензента, засвідчений печаткою установи, в якій він працює.

3. Файл із відомостями про автора (прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, поштова адреса для пересилання авторського примірника, контактні телефони, адреса електронної скриньки) та інформацією про кількість примірників і необхідність поштової пересилки.

4. Електронні копії анотації англійською мовою у форматах *jpeg* (сканована копія) та *doc* (у редакторі MS Word), завірену професійним перекладачем або викладачем англійської мови зі знанням економічної термінології.

5. Електронну копію платіжних документів (оплата здійснюється після прийняття позитивного рішення щодо друку статті).

Пакет перерахованих вище матеріалів надсилається на електронну скриньку:
sp_tsatu@tsatu.edu.ua, ivanvd@ukr.net

Структура статті:

1. Індекс УДК.

2. Прізвище та ініціали автора.

3. Відомості про автора – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без абревіатур), e-mail.

4. Назва статті (до десяти слів).

5. Анотація мовою статті (від 300 до 500 знаків)

6. Ключові слова мовою статті (не менше шести слів або словосполучень).

7. Код JEL Classification.

8. Прізвище та ініціали автора (англійською).

9. Відомості про автора (англійською) – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без абревіатур), e-mail.

10. Назва статті (англійською).

11. Розширена анотація англійською мовою (від 1600 до 1800 знаків) містить наступні розділи: постановка завдання, результати дослідження, висновки

12. Ключові слова (англійською).

13. Текст у структурованому вигляді із виділенням наступних елементів:

13.1 Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

13.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття);

13.3 Формулювання цілей статті (постановка завдання);

13.4 Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);

13.5 Висновки (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

14. Список використаних джерел (мовою оригіналу). Бібліографічний опис літературних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

15. Список використаних джерел в романській абетці (транслітерація) – References, оформлений відповідно до вимог APA (<http://www.apastyle.org>).

16. Вказати назву рубрики, в якій має бути надрукована стаття – відповідає назві однієї з наукових спеціальностей галузі знань "Соціальні та поведінкові науки", "Управління та адміністрування":

051 – Економіка;

71 – Облік і оподаткування;

72 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент;

75 – Маркетинг;

76 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Технічні вимоги до оформлення статті:

- Приймаються статті, написані однією із трьох мов: українською, російською, англійською.
- Назва файлу зі статтею – прізвище автора.
- Формат сторінки – А4.
- Поля з усіх боків – 2 см.
- Всі сторінки мають бути у книжковій орієнтації.
- Обсяг статті – не менше 10 друкованих сторінок.
- Окремі елементи статті:
 - Індекс УДК - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Прізвище та відомості про автора (авторів) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
 - Порожній рядок;
 - Назва статті - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Порожній рядок;
 - Анотація та ключові слова - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
 - Порожній рядок;
 - Код JEL Classification - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;

- Прізвище та відомості про автора (англійською) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
- Порожній рядок;
- Назва статті (англійською) - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
- Порожній рядок;
- Анотація та ключові слова (англійською) - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
- Порожній рядок;
- Текст статті - Times New Roman, 14, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см, назви підпунктів виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см, слова "Список використаних джерел" виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел (англійською) - References – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см;

- Оформлення таблиць:

Таблиця 1

Назва таблиці

- Оформлення ілюстрацій:

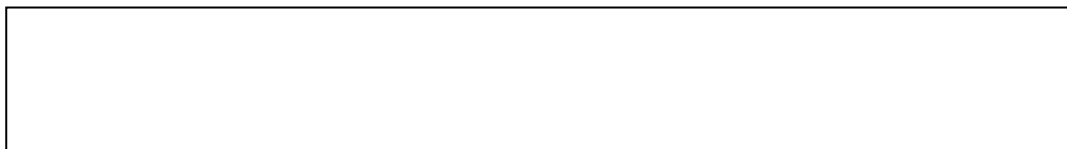

Рис. 1. Назва рисунку.

- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Word і нумеруються з правого боку:

Формула (1)

- Абзаци позначати тільки клавішею "Enter", не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша "Tab").
- Посилання на літературу в тексті необхідно давати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56-59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- Всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела.
- Всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- Кількість джерел у списку літератури повинна складати не менше 10 (з них не менше 4 іноземних).

- Посилання на підручники та науково-популярну літературу не допускаються.
- Назви праць у списку літератури розташовуються в порядку цитування.
- Скорочення слів і словосполучень, окрім загальноприйнятих, не допускається.

Редакція може відхилити статтю, якщо:

- відсутній повний пакет супровідних документів;
- оформлення статті не відповідає зазначеним вище вимогам;
- тематика статті не відповідає профілю видання;
- назва статті не відповідає змісту;
- стаття написана на низькому науковому рівні;
- матеріали повністю або частково публікувались раніше в інших виданнях або подані до розгляду редакціям інших журналів;
- стаття повністю або частково чужа (автор вчинив плагіат);
- порушена в статті проблема втратила актуальність.

Автори несуть відповідальність за точність наведених у статті термінів, прізвищ, даних, цитат, статистичних матеріалів тощо.

Усі матеріали, що надсилаються для публікації, проходять рецензування.

Рішення про публікацію статті приймає редколегія.

Рукописи, які відхилила редакційна колегія, авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати, правити текст і змінювати назву статті.

Сподіваємося на плідну співпрацю!

Редакційна колегія Збірнику наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)

Контактні дані:

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Запорізька обл. 69600, Україна
Декан факультету економіки і бізнесу Колокольчикова Ірина Володимирівна
Тел.: (067) 258-45-34

Відповідальний секретар – Завадських Ганна Миколаївна
Тел.: (097) 989-87-22, E-mail: SP_tsatu@tsatu.edu.ua

Збірник наукових праць
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного
(економічні науки)

Наукове фахове видання

Випуск 49, том 3

Збірник виходить до 4-х разів на рік

Свідоцтво про державну реєстрацію
Друкованого засобу масової інформації
Міністерство юстиції
КВ № 24284-14124 ПР від 24.12.2019

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т.І. - д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу
Колокольчикова І.В. - д.е.н., професор, декан факультету економіки і бізнесу
Завадських Г.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Підписано до друку 01.12.2023 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 13,0 Наклад 100.